

7. Матвійшина Ж.М., Кармазиненко С.П. Палеогеографічні обставини проживання давньої людини у голоцені, на прикладі палеопедологічних досліджень селища салтівської культури П'ятницьке-1 Харківської області // Новітні проблеми геології. Матеріали науково-практичної конференції до 100-річчя від дня народження В.П.Макридіна. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2015. – С.72-74.

8. Матвійшина Ж.М., Дорошкевич С.П. Реконструкції природних умов атлантичного етапу голоцену за даними палеоґрунтознавчих досліджень трипільського поселення // Український географічний журнал. – 2016. – № 2. – С. 19-25.

9. Мацібора О.В. Порівняльний аналіз похованих та зональних ґрунтів як метод реконструкції палеогеографічних обставин голоцену // Український географічний журнал. – 2011. – №4. – С. 28-33.

ГЕОПРОСТОРОВІ ТРЕНДИ І ЗРУШЕННЯ В СВІТОСИСТЕМІ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Яценко Б.П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Для більшості країн глобалізованого світу на зламі ХХ-ХХІ століть характерні процеси стабільного розвитку їх економік, при цьому, скорочується розрив в рівнях прибутків на душу населення між економічно розвиненими країнами «центру» і більшістю країн «напівпериферії». На політичній і економічній карті з'явилися нові лідери (нові центри «сили»). Так, зросла роль Китаю, Індії, Південної Кореї, Сингапуру, Індонезії в АТР; Туреччини та Ірану на Середньому Сході; Бразилії і Мексики в Латинській Америці.

Цей геопросторовий тренд став можливим в умовах поступу інформаційно-технологічної революції, за якої розвиток новітніх технологій і сучасних форм організації господарства створює підвалини постіндустріального суспільства. Активатори розвитку наступні: а) прорив у технологіях зв'язку і передачі інформації, який розпочався в середині 1990-х. За короткий час впровадження «Інтернету» як засобу дешевої глобальної комунікації, поруч із вдосконаленням технік оптико-волоконного та супутникового зв'язку, дозволило створити «світову павутину» (www) як магічний віртуальний світ спілкування людей; б) наступним проривом стало об'єктивне виникнення передумов створення інформаційних мереж, що зрештою, створило реалію інформаційного суспільства. Люди всього світу усвідомили, що вони отримали платформу для співробітництва. Через он-лайн стало можливим шукати роботу, обмінюватись думками, створювати наукові творчі колективи, засновувати нові підприємства, реалізувати товари і послуги. Вищезазначена глобальна віртуальна платформа відкрила можливості для нових активацій у виробничій і суспільній діяльності «інформаційного суспільства»: «завантаження» – активізація суспільних рухів і пробудження «сили» територіальних громад; «аутсорсінг» – інтродукція сучасних виробничих і обслуговуючих технологій (в т.ч. і «хай-тек») в країни і регіони з дешевою (але, водночас, кваліфікованою) робочою силою; «суплай-

чейнінг» – формування міжрегіональних і глобальних мереж постачання; «інсорсінг» – створення глобальних мереж перевезень пошти і вантажів»; «інформінг» – створення глобальних мереж інформації та інформаційних комунікацій, серед яких бачимо «Google», «Yahoo», «MSN Web» тощо.

Зазначені вище явища технологічної перебудови постіндустріального світу сприяли процесам конвергенції країн. Більш послідовно вона виражена в економічно розвинених країнах «центру». Для них характерним стало вирівнювання рівнів розвитку економіки, що виявляється як у зближенні різноманітних агрегатних показників, розрахованих на душу населення, так і в уніфікації структурних показників – галузевої структури зайнятості та структури ВВП. В країнах перехідної економіки провідними є проблеми трансформаційного розвитку. При цьому, країни цього типу на Сході Азії та в Латинській Америці вже залучили сучасні передові технології і вдало провели економічні реформи. Постсоціалістичні країни перехідної економіки перебудовують своє господарство на ринкових засадах. Для традиційних (периферичних) економічних систем все ще актуальні проблеми наздоганяючого розвитку.

Між тим, населення світу продовжує зростати, хоч і не такими високими темпами, як у XX столітті. В 2015 р. – на планеті проживає 7,25 млрд. чол. Фахівці вважають, що через чверть століття чисельність населення перевищить 9 млрд. чол. Але обнадійливим є тренд, згідно якому ріст ВВП та інших економічних показників по світу в цілому є співмірним з ростом населення світу. Менш сприятливою є реальність, за якої ріст економічної активності населення планети, чинить непомірний антропогенний тиск на природу, створюючи багатосторонню екологічну кризу географічного середовища, ще не бачену досі в історії людського суспільства. Адже ніколи в історії суспільства діяльність людини, ще не створювала ситуацій зміни фундаментальних природних процесів в глобальних масштабах, включаючи зміни клімату планети.

Глобальна закономірність розвитку світової економіки початку XXI століття – здвиг від домінування країн Заходу до зростання ролі країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. При цьому, в господарстві країн Азії, поруч з багатими аграрними та природно-мінеральними ресурсами (і те, і друге – половина їх світового потенціалу) широко використовується інтелектуальний потенціал колосальних контингентів трудових ресурсів у поєднанні з активним залученням високих технологій та досягнень світової наукової думки. Динамічний ріст економіки провідних країн регіону створює нові геополітичні можливості їх позиціонування в зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних процесах сучасного світу.

Посилення в світосистемі ролі Японії та Китаю, а затим і Індії та країн нової індустріалізації на сході та заході континенту, можна інтерпретувати як геополітичний виклик Азії. Ми маємо бути свідомими того, що рушійні сили цього виклику слід шукати не в рамках парадигми зіткнення цивілізацій, а в логіці і динаміці глобалізаційних процесів на зламі XX-XXI століть. Станом на 2015 р. в країнах Азії зосереджено 2/3 економічно активного населення світу (в

більшості – це освічена кваліфікована робоча сила), вони продукують 2/5 світового ВВП і дають майже 2/5 світового експорту. В експорті, поруч із стратегічно важливими енергоресурсами та продукцією гірничопромислових підприємств, все більший відсоток становить високотехнологічна промислова продукція (побутова електроніка й електроустаткування, автомобілі, морські судна тощо) і товари легкої промисловості (одяг, взуття та ін.), що продукуються в країнах Азії по схемам аутсорсингу. Японія, Республіка Корея, Китай, Індія, Сінгапур, Тайвань вже мають розвинені системи НДКР та ВНЗ. Не за горами час, коли наука займе достойне місце і в інших країнах континенту. Динаміка змін в глобалізаційних процесах дозволяє передбачити, що в найближчі десятиліття здвиг «економічної сили» (вживаємо термін геополітики) із країн Заходу в країни Сходу буде продовжуватись, і ці зміни будуть все більше впливати на трансформації у співвідношеннях політичних сил на користь азіатського регіону.

Сходження країн Азії на вершини світового прогресу було послідовним, вже зайняло півстоліття і продовжується далі. Економічна трансформація Азії стала очевидною в 1960-ті роки, коли Японія, скориставшись сприятливим поєднанням чинників економічного росту («економічне чудо Японії» достатньо досліджене науковцями), реалізувала «План подвоєння національного доходу та за 10 років подвоїла ВВП держави і заклала основи високотехнологічних виробництв. В 1970-ті роки Південна Корея, Тайвань, а пізніше – більшість країн Південно-Східної Азії, надто Сінгапур, Малайзія та Індонезія (т. зв. країни «другої хвилі індустріалізації») здійснили такі ж економічні прориви, скориставшись промисловими технологіями Заходу і Японії. По суті, все відбувалось згідно теорії (концепції) «журавлиного клину» (трансформаційного розвитку К.Акамацу). Нагадаємо: суть вищезазначеної концепції в тому, що країна-економічний і технологічний лідер, повністю використавши можливості технологій попередніх поколінь, передає відповідні виробничі потужності сусідам, аби вивільнити капітал і ресурси для нового технологічного прориву.

На початку 1980-х, після невдалих експериментів з побудовою соціалізму («великий стрибок», «культурна революція» тощо) розпочався реальний розвиток економіки Китаю. За більш ніж три десятиліття китайських реформ, відбулися радикальні перетворення в аграрній сфері, створені умови розвитку приватного сектору в промисловості та сфері обслуговування, в зовнішньоекономічній діяльності впроваджено принципи відкритої економіки («гейге»), розвитку вільних економічних зон («кайфаку»), йдуть реформи фінансово-банківської сфери, житлово-комунального господарства, освіти та науки.

Протягом цих же десятиліть, відбувались і важливі трансформаційні перетворення в країнах Південно-Західної та Південної Азії. Після світової енергетичної кризи 1973 р. усталились оптимальні ціни на енергоносії і це відкрило дорогу до економічного прориву країн Перської затоки. Аграрно-сировинна економіка Індії стає на шлях високотехнологічного розвитку, що розкриває для неї нові можливості використання високого інтелектуального

потенціалу другого (а в перспективі – першого) в світі за численністю контингенту трудових ресурсів.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ СИСТЕМИ ТРОСТЯНЕЦЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Фролов Д.В.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Постановка проблеми. Проблеми охорони навколишнього середовища в сучасних умовах стають все більш актуальними. З ними доводиться зустрічатися всім регіонам, які мають більш-менш високий рівень розвитку господарства. Не виняток у цьому плані Сумська область в цілому та Тростянецький район, зокрема. Тому задля врегулювання проблем, зумовлених інтенсивною та нераціональною експлуатацією природних ресурсів, задля збереження ландшафтного різноманіття, охорони зникаючих, унікальних видів тварин і рослин у межах досліджуваного району створено систему охорони, використання і відтворення природних територій та об'єктів – природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ). Метою статті є вивчення сучасного просторового поширення елементів, структури, кількісного та якісного складу ПЗФ Тростянецького району.

Виклад основного матеріалу. В Законі України «Про природно-заповідний фонд» зазначено, що природно-заповідний фонд становлять ділянки суходолу і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонових моніторингу навколишнього природного середовища [2].

Природно-заповідний фонд Сумщини представлений унікальними, найкраще збереженими типовими природними територіями та цікавими рукотворними об'єктами. У Сумській області нараховується понад 170,0 тис. га. земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, які мають особливий статус охорони. За винятком єдиної категорії найвищого рангу (біосферних заповідників), природно-заповідний фонд (ПЗФ) області представлений усіма іншими категоріями [4]. Так, зокрема, на території Тростянецького району знаходяться 1 національний природний парк, 1 заказник, 1 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення; 2 заказники, 1 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, 2 ботанічні пам'ятки природи місцевого значення; 8 заповідних урочищ (табл. 1) [5].

Загальна площа Тростянецького району становить 104,78 тис. га, заповідні території – 5634,72 га (рис. 1).